

kuće aktivne matičare iz vremena Hrvatskog proljeća. Tako je napisala pismo prof. Hrvoju Požaru, tadašnjem tajniku JAZU, u kojem ga pita može li računati s potporom Akademije. Od njega je primila potvrđan odgovor i tada je počela pozivati Brandta, Komaricu, Balena, Tuđmana i mnoge druge matičare govoreći im kako je došao trenutak da porade na obnovi rada MH, a u svemu joj je najviše bio od pomoći odvjetnik Nikola Muslim. To nije poznato u javnosti, a nije zabilježeno ni u arhivi Matice hrvatske; to se ne zna jer njoj nije bilo do bilo kakvog publiciteta, nego da se sa Maticom hrvatskom ponovno krene tamo gdje njen suprug nije više mogao nastaviti.

Ukratko moram reći da su i moj otac (15. ožujka 1979.) kao i moja majka (15. svibnja 1994.) teško razočarani otišli s ovoga svijeta.

Mladen Jonke

PITANJA I ODGOVORI

PLODNA ILI PLODOVA VODA?

itateljica N. V. pita koji je točan izraz za vodu koja okružuje čedo u maternici – plodna ili plodova voda?

Kako bismo što točnije odgovorili na postavljeno pitanje potrebno je pozorno proučiti uporabu i značenje dvaju dometaka za tvorbu pridjeva, *-ni* i *-ov*. Navedeni se dometci rabe pri tvorbi odnosnih pridjeva. Odnosni pridjevi tvoreni dometkom *-ov* označuju raznovrsne odnose prema imenicama u pridjevnoj osnovi (S. Babić u svojoj *Tvorbi* navodi šest odnosa), a ovdje je bitan odnos *namjene*. Naime, amnionska je tekućina namijenjena plodu, tj. njegovoj zaštiti. Jedno od osnovnih značenja dometka *-ov* jest i značenje pripadnosti koje se očituje u navedenom primjeru: plodov -> *koji pripada plodu*.

Dometkom se *-ov* tvore pridjevi samo od imenica i vrlo je plodan, dok pridjeva s dometkom *-ni* ima izvedenih od imenica, glagola

i priloga. Dometak je vrlo plodan, ali ne od svih osnova podjednako. Primjeri pokazuju da se pridjevi s dometkom *-ni* iznimno tvore od imenica koje označuju živo biće (osobu, životinju i biljku). Takvih pridjeva ima samo nekoliko, a neki su od njih: *vazalni*, *osobni*, *paučni*, *glisni*, *koprivni*, *kupusni*, a budući da imenica *plod* u medicinske surječju označuje živo, i nju bismo mogli pridružiti navedenoj skupini. Pridjevi tvoreni dometkom *-ni* imaju opće odnosno značenje koje se može opisati preoblikom „koji se odnosi na“. Oni označuju različite odnose prema riječi u osnovi. U primjeru *plodna voda* riječ je o određenom pridjevu u ženskome rodu, čija preoblika glasi *koji se odnosi na plod*, pa to objašnjava zašto se u medicinskoj literaturi može pronaći taj oblik.

Amnionska je tekućina (stručni naziv za plodnu/plodovu vodu) vodenasta tekućina koja se nalazi u amnionskoj šupljini i čini dinamični odjeljak u kojem je plod. Osnovne su uloge amnionske tekućine raznovrsne,

ona štiti plod od mehaničkih utjecaja izvana, omogućuje pokretanje fetusa i sprječava prirastanje zametka za ovojnica (amnion). Količina se amnionske tekućine mijenja tijekom trudnoće. Iako je malim dijelom stvaraju amnionske stanice, amnionska tekućina uglavnom potječe iz majčine krvi, kojoj je sastav u početku sličan. U procesu stvaranja i uklanjanja amnionske tekućine uloga je ploda ključna jer se dinamična ravnoteža i izmjena između majčine krvi i amnionske tekućine događa preko ploda. Na početku trudnoće u nastanku amnionske tekućine sudjeluje koža zametka (ploda), sluznica usne šupljine i dušnika, pluća, pupkovina i stanice amniona, a poslije su bubrezi jedan od glavnih izvora u stvaranju amnionske tekućine. Sve to upućuje na činjenicu kako amnionska tekućina potječe od ploda, a ne da ona daje plod ili da ga hrani (tu ulogu obavlja posteljica).

Uporaba je pridjeva *plodna/plodova* u hrvatskom književnom jeziku raznolika. U Porodništvu¹, udžbeniku za studente medicine navodi se samo *plodna voda*, u Medicinskoj embriologiji² spominje se *amnionska tekućina*. Časopisi koji se bave proučavanjem trudnoće podjednako spominju i *plodnu* i *plodovu* vodu. Medicinska enciklopedija³ iz 1967. amnioskopiju definira kao način izravnog promatranja *plodovih* ovojnica i *plodove vode*.

U hrvatskoj se leksikografiji, kako suvremenoj, tako i u staroj, u navedenom značenju prednost daje pridjevu tvorenom dometkom

-ov. Bogoslav Šulek, tvorac hrvatskoga znanstvenoga nazivlja, ne bilježi pridjeve *plodna* i *plodova* uz natuknicu voda, a ne spominje ni amnionsku tekućinu. Belostenčev Gazophylacium iz 1740. navodi materničnu vodu, tekućinu u maternici. Julije Benešić u Hrvatsko-poljskom rječniku⁴ bilježi natuknicu voda, a uz nju se spominje i značenje u medicinskom surječju: *voda ~ plodova*. Prvi dvojezični (njemačko-hrvatski) sustavni rječnik medicinskoga nazivlja iz 1868.⁵ u prvome dijelu kojemu je natuknička strana njemačka navodi *Fruchtwasser, n. liquor amnii, vodenjak*, što je pogriješan prijevod germanizma i latinizma jer spomenuta tekućina i vodenjak nisu istoznačnice. Suvremeni rječnik latinskoga i hrvatskoga medicinskoga nazivlja autora V. Loknara⁶ bilježi samo *plodovu* vodu kao prijevod latinizma *liquor amnii*. U općim je rječnicima hrvatskoga jezika različito; Šonjin Rječnik hrvatskoga jezika⁷ bilježi samo pridjev *plodan* s dvama značenjima (*koji mnogo stvara* i *koji daje dosta ploda*), ne spominjući oblik *plodov*, dok Hrvatski enciklopedijski rječnik⁸ uz imenicu *plod* navodi i pridjev *plodov* (*koji pripada plodu, ~a voda*). Slikovni rječnik Ljudsko tijelo⁹ u poglavlju Razvoj djeteta upućuje na *plodovu* vodu.

⁴ Julije Benešić, Hrvatsko-poljski rječnik, Nakladni zavod Hrvatske, Zagreb, 1949., str. 1191.

⁵ Ivan Dežman, Rječnik lječničkoga nazivlja, Jugoslavinska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1868., str. 29.

⁶ Vladimir Loknar, Rječnik latinskoga i hrvatskoga medicinskoga nazivlja, Medicinska naklada, Zagreb, 2003., str. 492.

⁷ Rječnik hrvatskoga jezika, ur. Jure Šonje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža i Školska knjiga, Zagreb, 2000., str. 842.

⁸ Vladimir Anić i sur., Hrvatski enciklopedijski rječnik, Novi Liber, Zagreb, 2004.–2005., str. 962.

¹ Ante Dražančić i sur., Porodništvo, Školska knjiga, Zagreb, 1994., str. 134.

² Thomas W. Sadler, Langmanova Medicinska embriologija (prijevod američkoga izdanja), Školska knjiga, Zagreb, 1996., str. 113.

³ Medicinska enciklopedija, 1, A – Čul, Jugoslavenski leksikografski zavod, Zagreb, 1967., str. 131.

Nije lako jednoznačno odgovoriti na postavljeno pitanje, ali bi prednost trebalo dati pridjevu *plodov* – *plodova voda* budući da je

značenje pripadnosti određenije od općega odnosnoga značenja pridjeva *plodni*, *-a*, *-o*.

Borko Baraban

OSVRTI

HRVATI I NJIHOV JEZIK

Barbara Oczkova, Chorwaci i ich język. Z dziejów kodyfikacji normy literackiej, LEXIS, Kraków, 2006.

Nedavno objavljena knjiga poljske kroatistice Barbare Oczkove: *Chorwaci i ich język. Z dziejów kodyfikacji normy literackiej* (Hrvati i njihov jezik. Iz povijesti kodifikacije književnojezične norme) djelo je kakvo se ponajprije očekivalo od hrvatskih kroatista, tim više što autorica temeljito i detaljno obrađuje temu koja je s gledišta suvremene svjetske slavistike nažalost još uvijek *sporna* ili u najmanju ruku *otvorena*.

Knjiga ima ukupno 359 stranica, od toga je 297 stranica osnovnoga teksta (7.–304.) s 4 dijalektološke mape i 3 zemljovidna prikaza. Slijede sažetci na poljskom (305.–310.), hrvatskom (311.–316.) i njemačkom jeziku (317.–323.). Bibliografija (325.–350.) sadrži hrvatske izvore (28 rječnika, 64 gramatike i izbor tekstova iz 37 naslova) te opsežni popis relevantne kroatističke i slavističke literature (686 naslova). Na kraju je i indeks imena (351.–359.).

Građa je podijeljena u 11 osnovnih poglavlja. Prethodi im Uvod u kojemu autorica obrazlaže predmet svoga zanimanja s obzirom na različita slavistička i kroatistička proturječja o hrvatskom jeziku, na njihovu genezu, uzroke i posljedice koje se do danas negativno odražavaju na određivanje sociolingvističkoga statusa hrvatskoga jezika.

U prvom poglavlju autorica definira hrvatski jezik, i to polazeći od pogleda na hrvatski na početcima slavistike, odnosno od J. Dobrovskoga i njegovih mlađih suvremenika – Kopitara, Šafařika, V. Karadžića i dr. Upozorava na zablude tadašnjih slavističkih autoriteta, na kojima se temelje i današnji slavistički stereotipi vezani uz hrvatski jezik. Definirajući hrvatski kao književni jezik autorica se poziva na mišljenja i radove kroatističkih autoriteta (D. Brozovića, R. Katičića, S. Babića) i drugih hrvatskih i stranih jezikoslovaca, koji odražavaju i različite kontroverzne stavove o tome pitanju. Ti se stavovi razlikuju ovisno o različitim standardološkim teorijama koje autorica detaljno izlaže i obrazlaže.

Drugo poglavlje donosi opširan pregled niza dosadašnjih periodizacija vanjske i unutarnje povijesti hrvatskoga/srpsko-hrvatskoga jezika, i to prema Šafařiku, Beliću, S. Manojloviću, M. Pavloviću, D. Malić, Brozoviću, Babiću, M. Šimundiću, Jonkeu, Katičiću, Mogušu, D. Škiljanu te mišljenjima njihovih istomišljenika i oponenta. To poglavlje pruža jasan uvid u nesuglasja samoga

⁹ Slikovni rječnik *Ljudsko tijelo*, prijevod izvornika *The visual dictionary of the human body*, Mozaik knjiga, Zagreb, 1995., str. 58.